

Bokredaktör: Gun Berefelt Tel: 08-790 34 80

Rapsodiskt om diabetes

G R Zahnd, C B Wollheim, eds.
Contributions of physiology to the understanding of diabetes. Ten essays in memory of Albert E Renold. 171 sidor. Berlin-Heidelberg-New York: Springer Verlag, 1997. Pris DM 148. ISBN 3-540-61385-4.

Recensent: Åke Sjöholm, docent, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Denna bok utgörs av tio vitt skilda bidrag kring olika aspekter på den mångfasetterade diabetesjukdomens patofysiologi levererade av olika auktoriteter inom huvudsakligen europeisk diabetologi. Boken kan sägas vara en tio år försenad festschrift till minnet av Albert E Renold (1923-1988), en verklig gigant inom europeisk diabetesforskning och därtill en av grundarna av europeiska diabetesfederationen.

Diabetes mellitus är en av de stora folksjukdomarna i västvärlden. Den tenderar dessutom att öka i incidens, speciellt i de skandinaviska länderna. Sjukdomen utgör ett massivt socioekonomiskt problem, varför forskningen kring dess orsaker, förebyggande och behandling varit föremål för intensiva forskningsinsatser.

Den här refererade boken under schweizisk redaktion är uppdelad i tio kapitel, inkluderande 38 figurer och sju tabeller. De olika medarbetarna presenterar sina hypoteser och käpphästar, vissa mer enkelspåriga än andra. Efter att ha hört samma personer presentera motsvarande på diabeteskongresser under flera år, förvånas man över hur stationära och rigida modellerna är. Man frapperas också av att vissa författare i stort sett verkar ha duplicerat texten från egna tidigare alster, vilket natur-

ligtvis lätt låter sig göras med ordbehandlarens benägna bistånd.

Basal β -cellsphysiologi beskrivs

Bokens första sektion innehåller olika aspekter på den insulinproducerande β -cellens fysiologi. Inledningsvis finner man en kärnfull och auktoritativ beskrivning av hur nobelpristagaren Martin Rodbell under ett sabbatsår i Renolds laboratorium gjorde sin epokgörande upptäckt av GTP-bindande proteiner som kopplingsfaktorer i cellulär signalöverföring. Tyvärr saknas en beskrivning av den funktionella betydelsen av malonyl-CoA som regulator av β -cellens lipidmetabolism. Den fundamentala betydelsen av denna molekyl i β -cellens stimulus-sekretionskoppling har genom färskaste studier visat sig vara större än man tidigare trott.

I övrigt bjuds här på tre kapitel som kort sammanfattar hur insulingenens uttryck regleras av glukos och cykliskt AMP, betydelsen av intercellulär kommunikation mellan angränsande β -celler samt elementära mekanismer som kontrollerar β -cellens substratmetabolism och kalciumhantering.

Föråldrat om insulin

Nästföljande sektion avhandlar mekanismerna för insulinets verkan i de perifera målcellerna, inkluderande insulinreceptorns signal-system och effekterna av insulin på glukotransportproteiner av olika typer. Denna del framstår dessvärre redan som föråldrad, och den intresserade läsaren kan säkerligen skaffa sig mer aktuell information på annat håll.

Välskrivet men dogmatiskt om diabetes

Jörn Nerup sammanfattar i ett välskrivet, om än något dogmatiskt, kapitel sin rådande syn på etiologin till insulinberoende diabetes. En god och översiktlig inblick ges i cellmedierad autoimmunitet via cytokiner (t ex interleukin-1) och kvävemonoxid, där kun-

skapsutvecklingen de senaste åren varit snabbt accelererande. Håpnadsväckande nog saknas helt beskrivning av typ 2-diabetes, vilken ju är tio gånger mer prevalent. Varken primär β -cellslesion eller perifer insulinresistens diskuteras sammanhållet någonstans, vilket är lika tråkigt som förvånande. Visserligen omnämns att vissa MODY-former orsakas av mutationer i glukokinasgenen, men inte att andra varianter av samma sjukdomsentitet är associerade med mutationer i genen kodande för hepatocytillväxtfaktorn.

Bredvidläsningslitteratur med kort livslängd

Denna kortfattade bok vänder sig till forskningsorienterade kolleger vid endokrinologiska och internmedicinska kliniker. Bokens främsta nytta synes vara som bredvidläsningslitteratur för kolleger inom internmedicin och diabetologi. Dess kvalitet är dock knappast över genomsnittet och i vissa delar alldeles för ytlig för min smak. På grund av sitt behändiga format lämpar den sig dock som översiktligt material inom området experimentell diabetologi. Emellertid riskerar dess innehåll naturligtvis att snabbt bli obsolet, och man frågar sig hur mycket av dessa sanningar som står sig om fem år. Ett bättre sätt att skaffa sig överblick över forskningsfältet torde vara en Medline-baserad data-sökning av översiktsartiklar. •

Lättillgänglig introduktion i njurmedicin

Mattias Aurell, red. **Njurmedicin.** 333 sidor. Stockholm: Liber, 1997. Pris ca 603 kr. ISBN 91-47-04850-6.

Recensent: Per Nilsson, med dr och specialitläkare, Läkemedelsverket, Uppsala.

I den här behändiga volymen har Mattias Aurell, professor i njurmedicin i Göteborg, samlat kring sig ett drygt trettiotal medförfattare. Dessa representerar en stor del av ledande nefrologer i Sverige, och det finns också viktiga bidrag av erfarna företrädare för närliggande specialiteter. I förordet dekla-

reras att boken i första hand vänder sig till läkare under specialistutbildning och den föreslås också vara lämplig för grundutbildning av läkare och sjuksköterskor. Man skriver gärna under på behovet av en aktuell lärobok på svenska för dessa ändamål.

Trevligt format

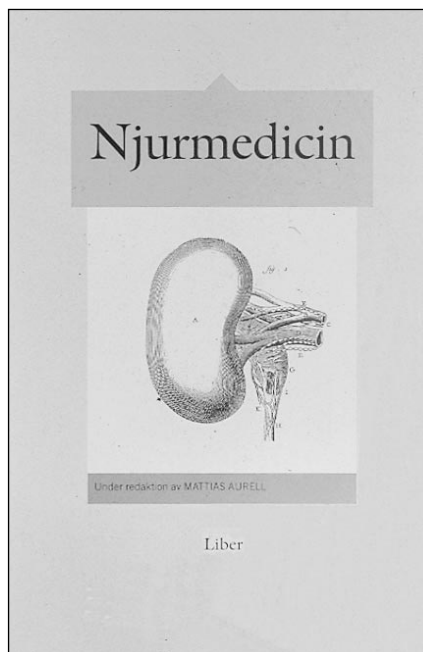
Man har lyckats åstadkomma en bok som lockar till läsning: formatet är behändigt och typografin angenäm. Materialet är uppdelat i fyra huvudavsnitt. Det första behandlar i några kapitel översiktligt njurfysiologi och njurfunktionsundersökningar, därefter följer ganska traditionellt upplagda delar som beskriver de olika njursjukdomarna och huvudproblemen kring behandling av akut och kronisk njurinsufficiens. De sista 80 sidorna ägnas översikter kring njurarnas roll vid hypertoni, anemi, hjärtsvikt, störningar i kalciummetabolismen, graviditet m m. I denna del finns även ett kapitel om läkemedelsbehandling vid njursjukdom.

Avvägningen i omfång mellan de olika delarna är rimlig för denna typ av bok. Generellt verkar kapitelförfattarna ha haft relativt fria händer att utforma sina avsnitt, och korsreferenser mellan kapitel saknas. Detta leder förstås till en del upprepningar och även till motsägelser mellan kapitel i en del detaljer. Dessa är dock inte fler än vad som är fullt acceptabelt.

Genomgående trevliga inslag är att varje kapitel avslutas med en kort sammanfattning och med ett sparsmakat urval av kärnreferenser, där författaren fått motivera sitt val av litteraturhänvisning i varje enskilt fall.

Variierande kvalitet

I de flesta stycken är texten aktuell och relevant. Vissa kapitel höjer sig över mängden. I diagnostikavsnittet har Christian Svalander bidragit med ett mycket välskrivet och stimulerande avsnitt om njurbiopsi och histopatologisk diagnostik. Gunnar Westberg skriver stilistiskt säkert om primära och sekundära glomerulonefriterna, och Hans Herlitz och Mattias Aurells kapitel om njure och hypertoni är en mycket fin liten översikt. Annat är kanske producerat mer på rutin, och något enstaka bidrag är rent dåligt, som kapitlet om geriatrisk njurmedicin, vilket inte ens kan bidra med basala råd angående bedömningen av serumkreatinin hos äldre. Det är synd, speciellt som åldringar med nedsatt njurfunktion är den vanligaste

typen av njurpatient för icke-specialisten.

I vissa kapitel är tryckfelen fler än vad som kan vara acceptabelt med hänsyn till den relativt ringa textmängd varje författare haft att ansvara för. Bildmaterialet är hyfsat. Naturligtvis skulle man kunnat önska sig histopatologiska bilder i färg, men det hade kanske blivit för kostsamt. Dock hade det väl inte kostat något att rensa bildtexterna så att hänvisningar till färgade strukturer i bilderna inte behövt orsaka extra frustration.

Bra för målgruppen

Bokens format är ju begränsat och mycket måste med nödvändighet bli ganska kortfattat behandlat. Överlag är dock balansen mellan översiktlighet och detaljer bra. Saknas då något? Ja, nog tycker man att så många erfarna doktorer skulle ha kunnat bidra med åtminstone några insikter kring det som är så speciellt med njurmedicinen bland andra »tekniskt inriktade» specialiteter: den oftast livslånga relationen mellan behandlare och patient och patientens familj, de etiska och psykologiska problemen kring både inledande och avslutande av kronisk livsuppehållande terapi etc.

På det hela taget är dock den nya »Njurmedicin» en bra och efterlängtat bok, som är väl anpassad till aktuella svenska förhållanden. Den ska naturligtvis läsas som första bok av alla läkare som börjar sin specialistutbildning i

nefrologi, och den bör finnas på litteraturlistan också inom ett flertal andra specialistutbildningar. I framför allt vidareutbildningen av sjuksköterskor kommer den också att vara till stor glädje. •

Omfattande atlas för opererande gynekologer

H A Hirsch, O Käse, F A Iklé. **Atlas of gynecologic surgery including breast surgery and related urologic and intestinal surgery operations.** 3rd ed. 702 sidor. Stuttgart-New York: Thieme, 1997. Pris DM 448. ISBN 3-13-650-703-7.

Recensent: Jörgen Nathorst-Böös, med dr, kvinnokliniken, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Detta är den tredje upplagan av Kärsers »Atlas of gynecologic surgery». Boken vänder sig till opererande gynekologer men har en omfattning som gör att den inte passar för enskilt inköp utan bättre till gemensam användning på den egna kliniken. Omfattningen är drygt 700 sidor och täcker inte bara de flesta gynekologiska ingrepp utan även operationer på bröst, bukvägg, tarm och blåsa.

Vissa avsnitt följer inte de behandlingar vi är vana vid. Dit hör t ex denerivering av vulva som behandling av klåda och antevertering av en retroflektad uterus hos infertila patienter.

Förutom de rent deskriptiva beskrivningarna av respektive ingrepp finns i början av varje kapitel ett avsnitt där man översiktligt diskuterar indikationer och kontraindikationer, komplikationer, postoperativt förlopp.

Bildmaterialet består uteslutande av teckningar som är utförliga och tydliga. De vanliga och vedertagna ingreppen som t ex abdominell hysterektomi och prolaps beskrivs utförligt och bra, och här kan säkert ST-läkaren få tips och förstå hur ett visst ingrepp går till. Där emot är boken inte aktuell i de avsnitt som rör laparoskopi och hysteroskopi. Den som är intresserad av att lära sig mer om detta hänvisas till speciallitteratur i ämnet. •